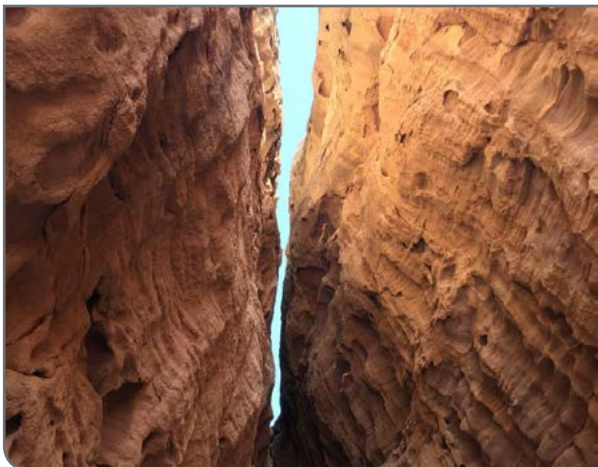

על גבי קריאה ב"עתידה של אשליה" וב"משה האיש ואמונת הייחוד"

גבריאל דהאן

"שלושת האפשריים". יש טעם לכנות זאת כך משום שבסופו של דבר גם ברשימה של הבלתי אפשריים וגם ברשימה הזאת, של מה שאני מכנה האפשריים, מדובר בגורלותיו של הסיפוק: בלתי אפשרי או אפשרי. מדובר ברשימה שמופיעה תחת הכותרת של: "the mental assets of civilization..." (Freud, 1927, p. 12). ובכן, מהם "הנכסים המנטליים הללו של התרבות"? אלה הם נכסים אשר עומדים לטובת החברה, לצד העושר וחלוקתו. אלה אמצעים שעומדים לרשות הציביליזציה בהגנה שלה על עצמה - יש בהם אמצעים של כפייה ויש אחרים אשר נועדו לפייס את בני האדם ולפצות אותם על קורבנם. מנגנון זה נשען על תסכול, על העובדה שאי-אפשר לספק דחף, וכן על הוויסות שבאמצעותו התסכול הזה נוסד - האיסורים או הוויסותים שהאדם נאלץ לקיים אותם, וכך המצב שנוצר על ידי ויסות זה הוא מצב של חסך.

את התרחיש הזה ניתן לתאר באמצעות מונח ההתענגות של לאקאן. האנטגוניזם היסודי הבסיסי מצוי כביכול ביחסים שבין היחיד באשר הוא לבין החברה או התרבות אשר נאלצת עקב כך להגן על עצמה באמצעות מוסדותיה השונים, או כפי שאומר

האיש האחד - האל האחד - המסמן האחד: אלה העניינים שחילצתי מתוך העושר החבוי בשני הכתבים הללו של פרויד האיש. גרסאות של אחד בחסותה של הפנייה אל יסודות של הקולקטיב אשר מופיע תחת שמות מגוונים: תרבות, עם, דת, קבוצה, פילוגנזה וכן הלאה - גרסאות של "כולם", של "כולנו". לבטח נוכל להכיר ללא קושי מיוחד בכך שמסמן כמו "כולנו" הוא אף מסמן של אחד. העברית מספקת לנו במקרה הזה, כמו במקרים רבים אחרים בפסיכואנליזה, את התמיכה השפתית בביטוי "כולם כאחד". תכף ומייד נוכל להכיר גם בכך ש"אתם" הוא לא פחות אחד ממסמני האחד מאשר ה"כולנו" או ה"אני" או ה"אנחנו" או ה"הם": למעשה אנו נוכחים לדעת שהדקדוק שלנו, עם כל רצונו הטוב, לא מצליח להיחלץ לאמיתו של דבר לעולם מהיותו לכל היותר גרסאות, או הטיה של גרסאותיו של האחד. זהו דקדוק שנוכל לומר עליו שהוא מונותאיסטי ללא תקנה. זהו אולי אחד מן היסודות שהובילו לקשיים ולפרדוקסים בלוגיקה שכפופה בסופו של דבר לדקדוק כלשהו. יש להדגיש, ה"אתם" או ה"אנחנו" אינם גרסאות של האחד רק משום שהם ריבוי של אחדים מנקודות מבט שונות, או משום שנקודת המבט היא תמיד האחד, כי אם דווקא משום שהם אחדות אף שמדובר בריבוי. אני מתעכב על עניין זה משום שהוא לכל הפחות מרמז על אחד מענייניו של פרויד ב"עתידה של אשליה": היחס שבין היחיד לבין הקולקטיב, או החברה בכללותה, והיחס אל שאלת הדת והמונותאיזם.

ראו היכן ממקם פרויד את הדת:

"... הפריט החשוב ביותר ברשימת המצאי הנפשית של תרבות. זו כוללת את הרעיונות הדתיים שלה במובן הרחב ביותר - במילים אחרות ... האילוזיות שלה" (Freud, 1927, p. 17, תרגום שלי).

המעניין הוא שהדת, או הרעיון הדתי במובנו הרחב ביותר, מופיעים בתוך רשימה, לא של "שלושת הבלתי אפשריים" (החינוך, השלטון, הפסיכואנליזה), כי אם של מה שהייתי מכנה:

גבריאל דהאן הוא פסיכולוג קליני, פסיכואנליטיקאי, חבר בקבוצה הישראלית של האסכולה הלאקאניאנית (GIEP/NLS), מלמד ברשת הלאקאניאנית ומייסד תפס"ן.

*זהו חלקו הראשון של מאמר בן שני חלקים. החלק השני מוקדש לחיבורו של פרויד "משה האיש ואמונת הייחוד".

לפני זמן מה הזדמן לי לצפות בלהקות של אלפי עגורים בשטחים של שמורת הטבע אגמון החולה. היה זה בשעת הדמדומים, אור אחרון לפני השקיעה. העגורים התקבצו בקריאותיהם הרמות חבורות-חבורות על פני הקרקע עוד בטרם החליטו היכן יעבירו את הלילה שלפניהם, שכן על פי רוב הם ישנים באגם בעמידה, כהגנה מפני הטורפים. אלא שבימים אלה המים באגם גבוהים מדי, בשל הגשמים, ועליהם להחליט בדרך כלשהי אם להסתכן ולישון על הקרקע היבשה, חשופים לטורפי הלילה, או להיכנס לאגם שמימיו מעניקים מידת מה של ביטחון וחמימות. המראות היו יפים, השמיים היו צבועים בצבעי כתום עז של קרני השמש השוקעת אי-שם במערב מעבר להרים. ישבתי בתוך עגלה רתומה לטרקטור שמנועו דמם וצפיתי במתרחש יחד עם עוד אנשים שלא חדלו לצלם, עוד ועוד. מה הם צילמו? לשם מה הם צילמו? חשבתי על כל התמונות שאנחנו נוהגים לאגור במהירויות ובכמויות גדולות והולכות כמו מתוך מרדף אחוז אמוק כדי להשיג, בעודנו בתוך החיים הראשונים שלנו, את החיים השניים - תרופה למוות שהרפואה לא יכולה הייתה לחשוב עליה - וזאת בתוך תנועה של אומנות, קליק אומנותי של צילום. שהרי לזה מצפה כל תמונה, להיות יפה, יפה כל כך עד אשר תתחרה בטבע הזה שמאיים להטביע. כלומר, כך הבינותי את קריאות ההתפעלות של האנשים מן המראה של השקיעה והעגורים, "זה ממש כמו גלויה", הם אמרו, "זה כל כך יפה..." והם צילמו את הגלויה הנסגרת שלהם.

כל העניין כולו מונח בתנועה הבלתי מורגשת הזו שבין הנסתר לגלוי, במה שנראה לעינינו. בעודי מתבונן בעגורים ובאנשים הבחנתי לפתע בחבורה של תנים, בתחילה אחד, ואחר כך עוד אחד, ועוד אחד... הם התקרבו לאיטם אל הלהקה הצפופה שחנתה על הקרקע לפנינו. עוד מטר ועוד מטר, ואילו העגורים לא זזים ממקומם. וכי מה זה? האדישות של הנדון? מר המוות כבר כאן, בקרבו, והוא כמו לא מבחין בו. העגורים רק מתרחקים מעט ופותחים מעגל דחוס סביב החיה שמתמקמת בתוכם, אך הם לא עפים, לא נסים על נפשם. וגלוי וידוע שהלילה לכל תן מובטח טרפו. למי זה ידוע? לנו, הצופים. הצופים מבחוץ, במחזה, בגלויה, אלפי עגורים והמוות יכה בהם, הלילה כבכל לילה, רק באחדים מתוכם. לא חשבתי מעולם שהעגורים מתמצאים בחישובים סטטיסטיים, ולכן הרשיתי לעצמי לרגע להעלות בדעתי שאפשר וגם הם יודעים כמונו משהו על ה- uncanny של פרויד שתורגם פעם אחת ל"מאויים" ופעם שנייה ל"אל-ביתי". הם חיים במבנים של משפחות אשר מצטרפות ללהקות של בוגרים וגוזליהם, אחד עד שלושה, לא יותר. אלה בתורם כעבור כשנה מצטרפים ללהקות של רווקים ורווקות, פנויים ופנויות. בתוך הלהקה שמונה אלפים ואף עשרות אלפי פרטים, העגורים כלל לא אדישים, הם מגיבים לכל התגרות,

זאת פרויד: "כל יחיד הינו לאמיתו של דבר אויב של התרבות, אף כי התרבות אמורה להיות מטרה לעניין האנושי האוניברסלי" (Freud, 1927, p. 6, תרגום שלי).

מה תוכל לכלול רשימה מעין זאת של "האפשריים של פרויד"? הרי לנו אפשרות אחת לפחות: **האידיאל, האומנות, הדת** - באידיאל מדובר בסיפוק הנרקסיסטי; האומנות מציעה סיפוק חלופי; והדת מציעה את הסיפוק שבאשליה. זו יכולה להיות רשימה נגדית לרשימת הבלתי אפשריים, משום שפרויד עצמו תיאר את הרשימה של הבלתי אפשריים כמונחי הסיפוק: הבלתי אפשריים הם אלה שביחס אליהם אנו יכולים מראש להיות בטוחים בכך שלא נבוא על סיפוקנו, לא נהיה שבעי רצון ממה שנשיג. על כן נוכל לומר שבעוד שברשימה של הבלתי אפשריים אנו עוסקים ברשימה של מה שהוא מעבר לעקרון ההנאה, הרי שברשימה של האפשריים אנו במסגרת עקרון ההנאה.

ה"אתם" או ה"אנחנו" אינם גרסאות של האחד רק משום שהם ריבוי של אחדים מנקודות מבט שונות, או משום שנקודת המבט היא תמיד האחד, כי אם דווקא משום שהם אחדות אף שמדובר בריבוי

בשל עניינים של המציאות הישראלית, ראוי להתעכב כאן על נקודה אחת שפרויד חוזר עליה במקומות שונים לאורך כתיבתו. הוא לא שוכח לציין שהאויב המקורי הממשי של כולם הוא הטבע. התרבות לא נוצרה אלא במטרה להתייצב כנגד איתני הטבע. ועל כך הוא מפרט: "איש כמובן אינו נתון תחת הרושם שהטבע הוכרע אלא כאשליה מאגית, ומעטים הם אלה המאמינים שאמנם אי-פעם הטבע יוכנע בשלמותו על ידי האדם. תמיד מגיחים אותם אירועים אשר נדמים כלועגים לכל ניסיון של אמונה מעין זו בשליטת האדם: האדמה שרועדת ואשר נקרעת לחלקיה בקברה תחתיה אדם ומפעלותיו; המים אשר מציפים ומטביעים כול במהומה; סערות אשר מחריבות את כל הנקרה בדרך; מחלות שרק לאחרונה החלו לחשוב אותן כמתקפות של אורגניזמים אחרים; ואף חידת המוות שכנגדו שום מזר טרם נמצא וקרוב לוודאי שלא יימצא אי פעם" (Freud, 1927, p. 19, תרגום שלי). זהו תיאור של אי-נחת שבפניו כולם שווים. מול אויב זה קמה החברה ונוצרה התרבות אשר לא חדלה להיאבק בטבע ובאסון שבכוח לאדם, תרבות שאינה אלא מגדל הבבל של החברה.

כפי שאומר פרויד: "כוחות וגורלות בלתי אישיים - אין אליהם גישה" (Freud, 1927, p. 20, תרגום שלי), הללו יוותרו לנצח רחוקים.

אבל אם הגורלות האלה, הכוחות האלה, יאוישו בתשוקות שיסערו כמו שזה בתוך נשמותינו, אם הם יעברו הומניזציה, אם המוות עצמו לא יהא דבר מה ספונטני, אימפרסונלי, גזירת טבע, כי אם ביטוי של אקט אלים, רצונו של איזשהו רוע, אם לתוך העולם יוחדרו ישויות מוכרות לנו מן העולם החברתי, כי אז אפשר יהיה במידת מה לנשום לרווחה ולהרגיש בבית אף בלב ה-uncanny, ולהתפנות לטפל באופנים נפשיים בחרדה חסרת המובן שלנו. אפשר יהיה להיחלץ ולו במעט מן השיתוק ולכל הפחות לזוז מעט.

זה מה שעושה לאקאן כאשר הוא מדבר על דחף המוות כדבר שנוכח תמיד בין מה שהוא מדבר לבין נוכחותם של אלה הבאים להאזין לו בסמינר שלו - לדבר על הדחף ולא על המוות זוהי כבר כשלעצמה תנועה של "פרסונליזציה", כל שכן על כך שדחף זה הוא עניין שבין הדיבור של האחד לבין נוכחותו של האחר. למעשה, כבר בעובדת הדיבור עצמה ישנה מראש פרסונליזציה, הומניזציה, של כל מה שייאמר. מצב מוזר לכל הדעות: החיים בגוף אינם מתקיימים כי אם מתוקף עקרון ההנאה, כך מלמדנו פרויד. אלא שעקרון ההנאה אצל ההוויה המדברת כפוף ללא מודע, קרי לשפה. בסופו של חשבון השפה נותרת דו-משמעית: היא כממלאת מקום לעובדת היעדר היחס המיני כנוסחת יחס רשומה מראש, ובשל כך למעשה ממסכת, מניחה מסיכה על פני המוות, אף שהיא יכולה לבטאו כמעין איוו עמוק. האם אפשר שהדבר שבו הבחנתי אצל העגורים הוא ראייה לכך שאין שפתם שפה? שכן בשפתם איננו מוצאים הכרה במוות. אך יחד עם כך אי-אפשר לנו לומר שבשל השפה הזאת שלו יש לו לאדם ידיעה עדיפה על פני זאת שיש לעגור ביחס למוות. העובדה ששפת האדם מדברת על המוות אינה ראייה לכך שיש לו מושג כלשהו לגבי מוות זה. כמובן שאפשר להניח שהשפה באשר היא איננה עשויה אלא כדי ליטול חלק ב"הדחקה" של המוות. קשה לאמת זאת. אנו מפטטים על מנת שלא לחשוב את המוות, שהרי הוא בלתי נגיש למחשבה. לכן אולי מה שנשמע באוזני כצווחות ורעש בלתי פוסקים לא היו אלא פטפוטם של העגורים שעוצמתו לא הייתה אלא ראייה עקיפה לנוכחותו של התן בקרבם - כלומר, של מר המוות. כלומר, זו הייתה דרכם שלהם שלא "לחשוב" את המוות. בפסיכואנליזה נקודת המוצא היא אחרת: הסולידריות היא בין המוות והמיניות. אך זה מבוסס על ההנחה שרק הגופים שמתרבים באופן סקסואלי הם אלה שכפופים למוות. כלומר, שאם ישנו קשר בין השפה לבין המוות כי אז הוא יתנסח באופן הבא: השפה מכחישה את המוות על גבי ההדחקה של היעדר היחס המיני. ההוויה המדברת מתקרבת במידת מה אל המוות

הגוזלים קוראים לבוגרים, הרווקים צווחים זה לעומת זה, וזה זה, ברם לנוכח התן, דממה, אטימות, הופעה של הכחשה. אין לי ספק שכל אורניתולוג מתחיל יקרא את ההתרחשויות הללו באופן אחר בהעניקו מובן מדעי מוסמך לנהגם של העגורים. בנקודה זו נוכל להישען על דבריו המדויקים של פרויד: "אנחנו היטב יודעים כיצד היחיד מגיב לפגיעות שהציביליזציה ואנשים אחרים פוגעים בו: הוא מפתח דרגה מתאימה של התנגדות לוויסות של הציביליזציה ושל עוינות כלפיה. אך כיצד הוא מגיב לכוחות האדירים של הטבע, של מה שהוא מכנה גורל, שמאיימים עליו כמו גם על כל אחד אחר? אפשר היה לחשוב שמצב עניינים שכזה יביא למצב קבוע של חשש חרדתי בתוכו ולפגיעה חמורה בנרקיסיזם הטבעי שלו, ולא כך היא" (Freud, 1927, p. 20, תרגום שלי).

האדם הופך את איתני הטבע לא לדמויות רגילות של בני אדם שאיתן הוא יכול לשאת ולתת כשווה בין שווים - בזה לא ייעשה צדק עם הרושם שאיתני טבע אלה מותירים בו - כי אם מעניק להם אופי של אב והופכם לאלים, מה שלדעת פרויד איננו רק פרוטוטיפ אינפנטילי כי אם גם פרוטוטיפ פילוגנטי

לפני מספר שנים הגיעו אלינו ממקומות רחוקים, מעבר להרים ולימים, כפי שאומרים לילדים כהקדמה לסיפורי זוועה, מראות של פליטי רעידת האדמה בטהיטי. אי-אפשר שלא לתהות על הדמיון הרב בין התהלכותם האפתית של אותם פליטים אשר נשאו בכל תא-איטי של גופם את גזירת המוות ללא התקוממות, לבין האדישות למראית עין של העגורים לנוכחותו של התן. ללא כל אות של התקוממות ככל שמדובר ביחסיהם עם האויב שמכה בהם פעם אחר פעם, כאשר הוא תמיד ימשיך למצוא אותם שם, שהרי זו לא הפעם הראשונה ש"זה קורה" להם. אך לעומת זאת, ככל שמדובר ביחסים שבינם לבין עצמם: שם הופיעו דיווחים על ביזה, רצח, גנבה, מאבק, צעקות, האשמות, תלונות, שנאה ועוד ועוד, בהחלט לא אפתיות. כביכול לא נועדה האלימות בין הפרטים אלא כדי להיחלץ מן האפתיה של הנדון למוות. האפתיה החרדתית, המועקה המשתקת לנוכח ה-uncanny של הנוכח בתוכם תמיד, מבלי שאפשר יהיה להתקרב אליו, או

אם מעניק להם אופי של אב והופכם לאלים, מה שלדעת פרויד איננו רק פרוטוטיפ אינפנטילי כי אם גם פרוטוטיפ פילוגנטי. כך מעניק פרויד לאלים תפקיד משולש: גירוש האימה של הטבע, פיוס האדם עם האכזריות של הגורל, במיוחד המוות ופיצוי על הסבל והחסכים שחיי התרבות והחברה מטילים על היחיד. אך הבה ונבחן לרגע מהי ההומניזציה הזאת שעליה מדבר פרויד ומהו הסיפוק הזה של רשימת האפשריים. אנו בהחלט יכולים להבחין בכך שמדובר בשאלה של הידע, המסמן וההתענגות. דבר מה בעולם של הטבע, על פי הצעתו של פרויד, הופך להיות נסבל יותר, מפויס יותר, עבור ההווה המדברת, ככל שהוא מוחדר במסמנים אשר מספרים סיפור, ויתרה מכך, אליבא דפרויד, גם מספרים את הסיפור של האב. לאקאן מגלה לנו משהו מזה ב"טלוויזיה": "ההתענגות שפרויד מיחס למונח של תהליך ראשוני, יסודה בעצם במעברים הצרים הלוגיים שבהם הוא מוליך אותנו בכישרון רב" (Lacan, 1973, p. 515-517, תרגום שלי).

לאקאן מתייחס עדיין אל הסימפטום כאל קשר של מסמנים, וקשר זה של מסמנים נבנה לאמיתו של דבר כשרשראות של "חומר מסמני". זו למעשה רדוקציה של ההתענגות אל המסמן, וההתענגות מתוארת באופן זה כבעלת קונסיסטנטיות לוגית, כלומר, היא בלוגיקה, כלומר, היא במסמן. זה גם מה שלאקאן יאמר על האובייקט a, שהוא גרסתו לאובייקט הפרוידיאני, כקונסיסטנטיות לוגית - כלומר הוא שלוחה של ההתענגות הזאת ההומאוסטטית. לכן, יאמר לאקאן, שהתהליך הראשוני בלא מודע, אצל פרויד, הוא דבר מה שמתפענח, ולא שמתקדד. כלומר, אין מדובר עוד בתאוריה של המסמן שנתפס באמצעות האופרציה של "פינוי" של ההתענגות, אופרציה אשר ממנה נושר האובייקט a כדבר שחומק מן הלכידה של ההתענגות באמצעות המסמן, כי אם בשקילות גלובלית של ההתענגות והמסמן. האובייקט הזה שהתפרסם בזכות היותו שארית של הפעולה, כפי שנוכל לראות עדיין גם בנוסחאות של הדיסקורסים של לאקאן (Lacan, 1969-70, p. 12-15), כבר לא קיים בפרספקטיבה הזאת. תחת זאת מופיע הסינטום. כלומר, על רקע ההתענגות הגלובלית, השקילות המוכללת, מופיעה התענגות אחרת שהיא מחוץ למסגרת, כמרכיב שעושה רלטיביזציה של השקילות הזאת.

כדי להיווכח בזאת די אם נעיין "בפרויקט" של פרויד (Freud, 1887-1902, pp. 283-397): רשתות על גבי רשתות, אותיות ומילים - ממלכה של מסמנים לשם הרישום של ההתענגות שזורמת בעצבינו ובבשרנו. בפסיכואנליזה, כפי שהיא פועלת, ההתענגות היא מן המסמן. הסינטום מעלה בדיוק את השאלה על אודות מה שהיא ההתענגות הזאת ללא הפסיכואנליזה. האופרציה הפסיכואנליטית לא יכולה להרשות לעצמה לוותר

דרך הממשי של המיניות. השפה היא מה שבמישור שלה נעשים הניסיונות הבזבזניים לייסד את היחס המיני - הפזרנות היא עדות לכך שלכתיבת היחס הזה היא לא תגיע. אפשר שנתייחס אל השפה כמה שמשגשג במישור של האינ-יחס הזה מבלי שנוכל לומר שהיחס הזה קיים מחוץ לשפה. על כל פנים, אם נשוב לפרויד אפשר שנאמר את זאת באמצעות המסמן והמשמעות, ההומניזציה, כפי שמכנה זאת פרויד, אפשר יהיה להפעיל כנגד העל-אדם האלים הזה ששוכן אי-שם, אשר אותו אנו מכנים גם טבע, אותן שיטות שאנו נוהגים לעשות בהן שימוש בחיים החברתיים שלנו: לפייס אותו, לשחד אותו, להרגיעו, לשמחו ובכך גם לשדוד ממנו נתחים מכוחו. הרי לפניכם המזימה החברתית העולמית של הפסיכואנליזה וקרובותיה: לבסס את קיומה של הפסיכה כדרך להשיג אחיזה מה במה שאינו ניתן כלל לכל אחיזה, כלומר, להעניק הקלה כלשהי, אפשרות של סיפוק, בתוך ה"מרחב" של הבלתי אפשרי. כלומר, של האינ-יחס.

לאלים תפקיד משולש: גירוש האימה של הטבע, פיוס האדם עם האכזריות של הגורל, במיוחד המוות ופיצוי על הסבל והחסכים שחיי התרבות והחברה מטילים על היחיד

פרויד מזכיר לנו שאין בזה עניין חדש בתולדותיו של הסובייקט האנושי: "קיים הפרוטוטיפ האינפנטילי שהוא המקור. ישנו הפחד מפני האב יחד עם כך שלילד יש גם ביטחון בהגנה שלה הוא יזכה מאב זה לנוכח סכנה מבחוח - שני היסודות הללו נטמעים זה בזה. ציר המשאלה פועל את פעולתו בהבניית המרחב בדומה לאופן שבו הוא פועל בחיי החלום. הישן יכול להיות תפוס ברגש מבשר רע של מוות, רגש שמאיים להפילו לתוך קבר. אלא שעבודת החלום יודעת לעיתים לביים סצנה שתצליח להפוך על פיו אפילו מצב מעין זה ולהציגו כמחזה של מילוי משאלה: החולם יראה את עצמו בתוך קבר אטרוסקי עתיק שלתוכו השתלשל כשהוא מאושר ומסופק, בשל העניין הרב שיש לו בארכיאולוגיה, ובו הוא מוצא את אשר חיפש" - כך בחלומו של פרויד (Freud, 1900-1901, pp. 454-455, תרגום שלי).

באופן דומה, האדם הופך את איתני הטבע לא לדמויות רגילות של בני אדם שאיתן הוא יכול לשאת ולתת כשווה בין שווים - בזה לא יעשה צדק עם הרושם שאיתני טבע אלה מותירים בו - כי

של מה שקרוי "הסובייקט שמונח לידע", והוא למעשה מעבה של התענגות דלת קלוריות, אמנם מלאת מובן, אחרי שמשתחררים מן האלמנט הזה ומרגישים בריאים. זה בהקשר של שם האב כמכשיר שגם ממנו ניתן להשתחרר. במיוחד אפשר לוותר על האמונה בו. אפשר לוותר על האמונה בו, אך בפסיכואנליזה, עד הודעה חדשה, שם האב הוא אחד מ"מכשירי" הפעולה של המכונה הפסיכואנליטית. שם האב הינו מסמן מיוחד, S1, מסמן אדון אשר מאפשר לייצר מובן מתוך ההתענגות. הוא מה שהופך את ההתענגות לניתנת לקריאה, את ההיסטוריה של כל סובייקט אפשר לקרוא איתו כפי שבספר התורה קוראים עם אצבע הקריאה.

אלא שהמונח "סינטום" מהווה נקודת חתך ביחס להיגיון זה בכך שניתן יהיה לחשוב על ההתענגות ללא ה-S1 אשר הופכת אותה עד כה לניתנת לקריאה. זה למעשה מה שאנו יודעים לכנות "הדחייה של שם האב": מסמן שחסר. הדחייה עצמה היא המנגנון של הפסיכודה החל מן הפסיכואנליזה. זוהי תשובה לאנטי אדיפוס של G. Deleuze. מכאן ואילך נוכל להיות עדים לניסיון להמשיך את הפסיכואנליזה באמצעים אחרים. לצאת למה שלאקאן כינה פעם אחת מעבר ללא מודע. הלא מודע הפרוידיאני הוא "הסובייקט שמונח לידע". כלומר ההנחה של ידע בתוך ההתענגות, או במונחיו של פרויד ידע בתוך הסימפטום או הדחף. ההנחה הזו הפרוידיאנית הכרחית על מנת שאפשר יהיה להתחיל ממשו. כמו בפזיקה המתמטית, שגם בה עלינו להניח ידע בממשי. זוהי הנחה מייסדת. מניחים ידע בהתענגות ואפילו מניחים שההתענגות היא מן המסמן. הלא מודע הוא ידע שמונח לו סובייקט, הוא מדבר, זה שונה מן הפזיקה, שם לידע לא מונח סובייקט, "זה" שותק.

לגמרי על המובן בפעולה שלה לנוכח ההתענגות. ההעמדה של השקילות המוכללת ביחס להתנסות הפסיכואנליטית היא מה שלאקאן יכנה בהמשך: "Se faire la dupe du père" כלומר, "להסכים להפוך לפתי [או למרומה] של האב". ברוח זו נמצא בסמינר שלו את הדברים הבאים: "... אין בנמצא אתיקה לבד מלשחק את המשחק על פי המבנה של דיסקורס, וכאן נוכל למצוא מחדש את הכותרת של השנה שעברה: אלה הם הלא-מרומים, הללו שאינם משחקים את המשחק של דיסקורס כלשהו, שמוצאים עצמם במיצר" (Lacan, 1974-75), תרגום שלי).

בפסיכואנליזה ... שם האב הוא אחד מ"מכשירי" הפעולה של המכונה הפסיכואנליטית. שם האב הינו מסמן מיוחד, S1, מסמן אדון אשר מאפשר לייצר מובן מתוך ההתענגות

האופרציה האנליטית משמעה בפשטות לעשות שימוש במספר מכשירים. האב הוא אחד מן המכשירים הללו, וכמוהו גם ההעברה, הסובייקט המונח לידע, והאובייקט a. יש לחלץ את האובייקט הזה, ואם זה נעשה כראוי "מחלימים". למרבה הצער הקונסיסטנטיות הזאת לא מחזיקה מעמד מי יודע מה. אובייקט זה מתפקד כאלמנט א-ריאלי החל מן הסטרוקטורה הפיקטיבית

מקורות

1. Freud, S. (1887-1902). Project for a Scientific Psychology, S.E. Vol. I, 1950.
2. Freud, S. (1900-1901). The Interpretation of Dreams, S.E. Vol. V, 1953.
3. Freud, S. (1927/1975). The Future of an Illusion. Trans. James Strachey. W.W. Norton & company.
4. Lacan, J. (1969-1970). Le Séminaire, livre XVII, L'envers de la psychanalyse, Éd. Seuil, 1991, texte établi par Jacques-Alain Miller.
5. Lacan, J. (1973). Télévision. Autres écrits, Éd. Seuil, 2001, collection dirigée par Jacques-Alain et Judith Miller.
6. Lacan, J. (1974-75). Le Séminaire, livre XXII, RSI, leçon du 19 nov. 1974, non édite.gaogoa.free.fr, le Séminaire de Lacan.